
ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA
ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN
„ASTRA” DESPĂRȚĂMÂNTUL BOCȘA

Dumitru Tomoni

Cuvinte cheie: ASTRA, activitate culturală, educație, despărțământul Bocșa
Mots clef: ASTRA, activité culturale, éducation, section de Bocșa.

Dintre numeroasele societăți culturale create la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în provinciile românești aflate sub dominație străină, cea mai importantă a fost „ASTRA” (Asociațiunea), ea reprezentând un adevărat for cultural al românilor din Ardeal și Banat cu implicații deosebite și în sfera vieții social-economice și politice.

După Adunarea Generală de la Lugoj (1896) Asociațiunea și-a extins activitatea și pe teritoriul Banatului.

Al doilea despărțământ înființat de Asociațiune în Banat a fost cel din Bocșa¹. La propunerea lui Coriolan Brediceanu, Comitetul Central, în ședința din 21 iulie 1898 st.n., l-a delegat pe avocatul Ioan Budișianu pentru a convoca adunarea de constituire a despărțământului Bocșa². Acesta s-a bucurat de sprijinul medicului Petru Borlovan, al arhitectului Adrian Diaconovici, al învățătorului Ioan Marcu și al avocatului Traian Oprea, toți din Bocșa Montană, care prin popularizarea programului și importanței Asociațiunii au reușit să înscrie, până la convocarea adunării de constituire, zeci de membri, în cea mai mare parte învățători, preoți, meseriași, funcționari și țărani din satele apropiate³.

Adunarea de constituire a despărțământului Bocșa a fost convocată la 11 septembrie 1898 st.n. în Bocșa-Montană, de către Ioan Budișianu. Prin convocarea

¹ Elena Borugă, *Activitatea despărțământului Bocșa al Astei (1898-1918)*, în Acta Musei Napocensis, XVII, Cluj-Napoca, 1980, p. 607-613; (în continuare: Elena Borugă, *Activitatea despărțământului Bocșa...*); Constantin Brătescu, *Activitatea despărțământului Bocșa al Astei în slujba unirii Banatului cu România*, în “Banatica”, nr. 6, Reșița, 1981, p. 289-294 (în continuare: Constantin Brătescu, *Activitatea despărțământului Bocșa...*).

² Direcția Județeană Caraș Severin a Arhivelor Naționale, Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 4/1898, f. 1 (în continuare D.J.C.S.A.N....)

³ *Ibidem*, dosar 4/1898, f. 1-2.

publicată în „Tribuna poporului”⁴ și „Controla”⁵, erau invitați în sala hotelului „Vulturul de aur”, românii din cercurile administrative Bocșa și Reșița „care doresc să se facă membri” și „să-și dea concursul la organizarea despărțământului”. Au răspuns acestei invitații avocatul Aurel Oprea din Bocșa Montană, protopopul ortodox Macsim Popoviciu din Bocșa Montană și cel greco-catolic din Vermeș, preoții David Terfaloagă și Mateiu Bălan din Reșița, Iosif și Petru Ieremia din Călnic, Iosif Birta din Iersig, Alexa Groza din Moniom, Ioachim Meda din Ezeriș, Aurel Nemoian din Vasiova și Alexandru Ogerlaci din Jidovin, învățătorii Ștefan Albu din Reșița, Anton Sabin din Călnic, Serafim Jurca din Vasiova, Daniel Popoviciu din Jidovin, Ioan Marcu din Bocșa etc.⁶ Au fost prezenți la adunarea de constituire a despărțământului Bocșa și muncitori din Reșița, Bocșa Montană și Vasiova, țărani din satele învecinate, meseriași negustori etc.

Adunarea a fost deschisă de către Ioan Budințianu printr-o prezentare a rolului Asociațiunii și a realizărilor concrete obținute până atunci. După desemnarea notarului adunării în persoana preotului Petru Ieremia din Călnic, a casierului Axente Mureșan, contabil la Banca „Bocșana” și înscrierea de noi membri, adunarea l-a ales pe Ioan Budințianu în funcția de director al despărțământului, iar ca membri în comitetul cercual pe Macsim Popovici, Ioan Vulcan, Ioan Marcu și Ștefan Albu. Adunarea a trimis o telegramă de condoleanțe împăratului Franz Iosif a cărei soție, împărăteasa Elisabeta, fusese asasinată cu o zi în urmă⁷.

Despărțământul Bocșa curpindea cercurile administrative ale Bocșei și Reșiței din cadrul comitatului Caraș-Severin, afară de comunele Gârliște și Goruia care aparțineau despărțământului Oravița⁸. În momentul constituirii, despărțământul avea

⁴ „Tribuna poporului”, Arad, an. II, nr. 156 din 19/31 august 1898.

⁵ „Controla”, Timișoara, an. IV, nr. 62 din 1 septembrie 1898 st. n.

⁶ Ioan Marcu, *Organizarea despărțământului Bocșa al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, în „Foaia diecezană”, an. XIII, nr. 36 din 6 septembrie 1898 st. v.; vezi și „Controla”, an. IV, nr. 66 din 18 septembrie 1898 st. n.

⁷ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa, dosar 10/1898*, f. 1; vezi și „Foaia diecezană”, an. XIII, nr. 36 din 6 septembrie 1898 st. v.; „Controla”, an. IV, nr. 66 din 18 septembrie 1898 st. n.; „Tribuna poporului”, an. II, nr. 169 din 8/20 septembrie 1898.

⁸ „Transilvania”, Sibiu, an. XXX, nr. 10, decembrie 1899, *Partea oficială*, p. 147. Despărțământului îi erau arondate următoarele localități: Apadia, Barbosul, Biniș, Bocșa Montană, Bocșa Română, Brebul, Călnic, Cuptoare, Delinești, Dezești, Doclin, Docnecea, Doman, Dulău, Ezeriș, Fizeș, Fârlug, Ersig, Jidovin (azi Berzovia), Moniom, Ohabita, Ocna de Fier, Ramna, Reșița Montană, Reșița Română, Soceni, Surducul Mare, Târnova, Țerova, Valea Mare, Valeapai, (azi Ramna), Valeadeni (azi Brebu), Vasiova, Vermeș și Zorlențul Mare. (vezi

42 de membri ordinari – 12 preoți, 8 învățători, 7 funcționari, 3 proprietari, 3 economi, 2 negustori, 2 meseriași, 2 ospătari, 1 primar, 1 avocat etc – și 27 membri ajutători, în cea mai mare parte țărani din comunele Biniș, Jidovin, Valeapai, Vasiova, Câlnic etc.⁹

În prima ședință a comitetului cercual, cea din 15 octombrie 1898 st. n., Măcsim Popovici a fost ales vicepreședinte, Axente Mureșan – casier, iar Petru Ieremia – controlor-notar¹⁰. Importantă a fost a doua ședință a comitetului cercual din 10 decembrie 1898 st. n., când s-a stabilit și programul de acțiune al despărțământului. Conducerea despărțământului își propunea să promoveze pe lângă „cultura spirituală și morală, cultura economică” absolut necesară pentru a se asigura bunăstarea poporului. În acest sens, s-a decis descinderea „în mijlocul poporului spre a răspândi lumină prin ținerea de conferințe publice, și pe calea disertațiunilor rostite în limbaj poporal a-i face cunoscute progresele reportate pe terenul cultural și economic de popoarele înaintate, stârnind pe calea aceasta a deștepta și în poporul român interesul față de ce e bun, frumos și folositor și prin aceasta a-i întări voia de a propăși”¹¹. Prin susținerea acestor conferințe și disertații, conducerea despărțământului era convinsă că oferea „inteligenței române” posibilitatea de „a-și pune cunoștințele sale în serviciul cauzei poporului și cunoscându-și această datorință să ostenească pentru binele poporului”. Numai așa, se sublinia în raportul de activitate a despărțământului prezentat în ședința comitetului cercual din 14 septembrie 1899 st.n., în popor „se va naște dorința de progres. Întâmplându-se aceasta, poporul va îndrăgi cartea, văzând în ea izvorul fericirii sale, bunăstarea lui materială și morală, va da înainte, cultura va străbate mai ușor la dânsul și poporul se va însufleți, sacrificând cu drag obolul său pentru scopurile mărețe de cultură ale Asociațiunii”¹².

Încă de la începutul activității sale, comunele despărțământului au fost repartizate între membrii comitetului în așa fel încât fiecare să acționeze într-un anumit cerc administrativ pentru realizarea scopurilor Asociațiunii. După această hotărâre, luată în ședința comitetului cercual din 10 decembrie 1898 st.n., fiecare membru din comitet

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, Fond *Astra*, doc. 576/1910, f. 2 – în continuare D.J.S.A.N...).

⁹ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 7/1898, f. 1-2; D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 522/1898, f. 7-13.

¹⁰ *Ibidem*, doc. 599/1898, f. 1.

¹¹ *Ibidem*, doc. 102/1900, f. 3; vezi și D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 37/1898, f. 1 și dosar 2/1901, f. 1.

¹² *Ibidem*, dosar 37/1898, f. 1.

a trimis câte un apel sătenilor din cercul administrativ de care răspunde, rugându-i ca „după starea și pozițiunea lor socială” să contribuie „la realizarea scopurilor urmărite de Asociațiune” prin înscrierea ca membri ai despărțământului și susținerea programului cultural și social promovat de conducerea acestuia¹³.

Programul Asociațiunii va fi adaptat la realitățile locale și promovat în funcție de posibilitățile despărțământului, fiind dezbătut atât în ședințele comitetului cercual, cât și cu ocazia adunărilor generale organizate în diferite localități ale despărțământului: Bocșa Română (17 septembrie 1899 st. n.)¹⁴, Valeapai (2 august 1900 st. n.)¹⁵, Reșița (30 iunie 1901 st. n.)¹⁶, Jidovin (10 august 1902 st. n.)¹⁷, Zorlențul Mare (19 iulie 1903 st. n.)¹⁸, Târnova (4 septembrie 1904 st. n.)¹⁹, Bocșa Română (19 noiembrie 1905 st. n.)²⁰, Călnic (8 septembrie 1907 st. n.)²¹, Bocșa Montană (21 decembrie 1908 st. n.)²², Bocșa Română (20 decembrie 1909 st. n.)²³, Vasiova (25 septembrie 1910 st. n.)²⁴, Fizeș (27 decembrie 1911 st. n.)²⁵, Ramna (2 iunie 1912 st. n.)²⁶ și Bocșa Montană (28 august 1913 st. n.)²⁷. Adunările au fost momente de sărbătoare pentru localitatea care le-a găzduit, iar unele, prin hotărârile luate, au influențat decisiv activitatea despărțământului. Cu ocazia adunărilor generale s-au

¹³ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 102/1900, f. 4.

¹⁴ *Ibidem*, *Procese verbale ale Comitetului Central al Astrei*, 1899, f. 109; vezi și „Controla”, an. V, nr. 68 din 24 septembrie 1899 st. n.

¹⁵ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al Astrei*, 1900, f. 80; vezi și „Foaia diecezană”, an. XV, nr. 31 din 30 iulie 1900 st. n.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 25 din 24 iunie 1901 st. n.; vezi și „Drapelul”, Lugoj, an. I, nr. 50 din 23 iunie/6 iulie 1901.

¹⁷ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 553/1902, f. 7; vezi și „Drapelul”, an. II, nr. 83 din 18/31 iulie 1902.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 82 din 15/28 iulie 1903; vezi și D.J.S.A.N. Fond *Astra*, doc. 699/1903, f. 3.

¹⁹ „Drapelul”, an. IV, nr. 100 din 28 august/10 septembrie 1904.

²⁰ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central*, 1906, f. 5.

²¹ „Drapelul”, an. VII, nr. 97 din 1/14 septembrie 1907; vezi și „Progresul”, Oravița, an. I, nr. 3 din 8/21 septembrie 1907.

²² D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central*, 1909, f. 3; vezi și „Drapelul”, an. IX, nr. 3 din 8/21 ianuarie 1909.

²³ *Ibidem*, nr. 139 din 24 decembrie/6 ianuarie 1910.

²⁴ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central*, 1910, f. 103.

²⁵ „Drapelul”, an. XII, nr. 1 din 1/14 ianuarie 1912.

²⁶ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al Astrei*, 1912, f. 98.

²⁷ *Ibidem*, doc. 1550/1913, f. 10-11.

susținut disertații, s-au prezentat programe artistice, s-au împărțit gratuit cărți din „Biblioteca populară” și s-au făcut înscrieri de noi membri.

Prima adunare generală a despărțământului Bocșa, după cea de constituire, s-a ținut la 5/17 septembrie 1899 în Bocșa Română. Intelectuali și oameni de rând, în frunte cu preoții, învățătorii și corul mixt condus de preotul Iancu Ștefan Stan au ieșit în întâmpinarea comitetului cercual și a directorului Ioan Budișianu. Adunarea s-a ținut „sub cerul liber și la arșița soarelui”, în fața bisericii, unde se organizau adunările populare. După discursul directorului despărțământului, prezentarea raportului de activitate a comitetului cercual și susținerea a patru disertații s-au acordat șapte premii pentru cei mai harnici țărani. Adunarea s-a încheiat printr-o reprezentație de teatru prezentată de corul mixt, urmată de o petrecere populară²⁸.

Adunarea generală din 30 iunie 1901 st. n. din Reșița a ales o nouă conducere a despărțământului, formată din directorul David Terfeloaga, preot în Reșița Montană, secretarul Ioan Marcu, învățător în Bocșa Montană, casierul Nicolae Vulpe, învățător în aceeași localitate și membri în comitet: avocatul Aurel Oprea din Bocșa Montană, medicul Petru Mladen din Brebul, învățătorii Ștefan Albu și Avram Neda din Reșița²⁹. Ioan Budișianu, în ciuda prestigiului de care se bucura și a zelului dovedit în organizarea și conducerea despărțământului, schimbându-și locul de muncă și domiciliul, a trebuit să renunțe la conducerea despărțământului. Adunarea a adunat multă lume din Reșița și localitățile învecinate, preoți – Măcsim Popoviciu, Matei Bălan, Iuliu Bumbescu, Ioan Oprea, Coriolan Zuiac, N. Hoza etc. – învățători – Iosif Velceanu, Ștefan Albu, Avram Neda, G. Petrovici, N. Gherguța – studenți – Virgil Budișianu, Petru Murariu și Iuliu Marcu – funcționari, oficialități locale, meseriași, comercianți, țărani etc. S-au prezentat rapoarte de activitate, s-au făcut înscrieri de noi membri, s-au susținut disertații și un consistent program artistic de către reuniunea română de cântări și muzică din Reșița Montană condusă de Iosif Velceanu³⁰, corul plugarilor din Reșița Română și elevele școlii din Călnic.

Noua conducere a despărțământului, aleasă la 30 iunie 1901 st. n., nu a reușit să se impună deoarece în anul următor directorul David Terfeloaga a fost numit protopop în Vârșeț, iar învățătorul Avram Neda și-a dat demisia din comitetul cercual. De aceea, Adunarea generală de la Jidovin din 10 august 1902 st. n. l-a ales pe Aurel

²⁸ “Controla”, a. V, nr. 68 din 24 septembrie 1899 st. n.

²⁹ “Drapelul”, an. I., nr. 50 din 23 iunie/6 iulie 1901.

³⁰ Damian Vulpe, *Iosif Velceanu*, Timișoara, 1996, p. 56

Oprea la conducerea despărțământului, iar pe preotul Petru Ieremia din Călnic membru în comitetul cercual³¹.

Inedită prin modul de manifestare a unor participanți, a fost Adunarea generală de la Zorlențul Mare din 19 iulie 1903 st. n. Sub influența unor agitatori socialiști veniți și din alte localități, un grup de participanți și-au manifestat deschis ostilitatea față de mesajul transmis de conducătorii despărțământului, folosind un limbaj fără echivoc: „nu ne trebuie școală, biserică, preoți, învățători, nu ne trebuie cărți, nici învățături, ci ușurarea sarcinilor”³². În ciuda intervenției directorului despărțământului și a prim-pretorului din Reșița, grupul protestatar nu a putut fi liniștit. Mai mult, ei au refuzat chiar și cărțile distribuite gratuit de conducerea despărțământului. Incidentul a fost adus la cunoștința Comitetului Central printr-o adresă semnată de Aurel Oprea și Ioan Marcu, la 22 iulie 1903 st. n., în care se consemna: „Dacă acest rău va prinde rădăcini în popor, atunci avem să ne așteptăm la nimicirea tuturor năzuințelor, ... chiar și a conducătorilor naturali ai poporului”³³. Corespondentul gazetei „Drapelul”, prezent la aceste incidente, își îndemna cititorii să nu se lase ademeniți de propaganda socialistă și să aibă încredere în preoții și învățătorii satelor deoarece „prin biserică și școală, veacuri de-a rândul ne-am susținut ca români și ca creștini adevărați, păstrându-ne limba, portul și datinile strămoșești”. Un mesaj asemănător era transmis și românilor din Zorlențul Mare, sfătuiți să nu mai răspundă la aceste provocări: „Fiți treji și nu vă lăsați amăgiți de către aceia care pentru scopurile lor caută să vă deslipească de conducătorii voștri naturali! Nu credeți că aceia care v-au îndemnat să faceți ce ați făcut, vă poftesc binele”³⁴.

Adunarea generală de la Târnova, din 4 septembrie 1904 st. n., a ales conducerea despărțământului pentru o nouă perioadă de trei ani. Aurel Oprea a fost reales în funcția de director, iar Ioan Marcu, în cea de secretar al despărțământului. Simeon Jivoinoviciu a fost ales casier, Ioan Balatescu – controlor, iar Simeon Desean, Iacob Parneu, Petru Ieremia și Constantin Bălean – membri în comitetul cercual³⁵. Organizată într-o localitate mai izolată „situată între munți și văi mai la o parte, unde omului cunoscător nici prin minte nu i-ar trece că se pot ține adunări”, acțiunea despărțământului a fost primită cu însuflețire de intelectualii și sătenii din această

³¹ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central*, 1902, f. 70; Elena Borugă, *Activitatea despărțământului Bocșa...*, p. 610.

³² D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 699/1903, f. 3.

³³ *Ibidem*.

³⁴ „*Astra*” la Zorlențul Mare în „Drapelul”, an. III, nr. 84 din 19 iulie/1 august 1903.

³⁵ *Ibidem*, nr. 100 din 18 august/10 septembrie 1904.

zonă. Au fost prezenți preoții George Turnea din Târnova și Ioachim Jurca din Ezeriș, învățătorii Nicolae Gavrilă din Zorlențul Mare, Nicolae Dorca din Soceni și George Cătană din Valeapai, juristul Moise Ienciu și numeroși țărani „care încă n-au deviat de la calea românului de odinioară de a ține morțiș la portul său original”³⁶.

Conducerea aleasă la Târnova își va duce mandatul până la sfârșit, în toamna anului 1907 când, la adunarea generală de la Călnic, se va alege o nouă conducere ce va marca o altă etapă în evoluția despărțământului. Ioan Marcu a fost ales director, Constantin Bălean – secretar, Simion Jivoinoviciu – casier, Coriolan Zuiac – controlor, iar Nicolae Antal, Petru Ieremia, Aurel Oprea și Iacob Parneu – membri în comitetul cercual³⁷.

O adevărată sărbătoare pentru locuitorii comunei Ramna a fost ziua de 2 iunie 1912 st. n., când despărțământul Bocșa și-a ținut adunarea generală, iar Reuniunea română de cetire și cântări „Lira” din Ramna și-a sfințit steagul. Adunarea despărțământului s-a ținut în aer liber, în piața localității, în fața unui număr mare de intelectuali și țărani din Ramna și din localitățile învecinate. Directorul despărțământului, Ioan Marcu, le-a vorbit celor prezenți despre importanța și obiectivele Asociațiunii și despre „unele deprinderi păgubitoare încuibate în sânul poporului precum sunt luxul, risipa, beutura, necruțarea, părăsirea portului original românesc, îndemnând poporul a ține la limba, legea și moșia sa, la portul original, la cruțare etc.”³⁸. Colaborarea despărțământului Bocșa cu reuniunea din Ramna la succesul manifestării culturale din 2 iunie 1912 era expresia unor relații apropiate între conducerea despărțământului. La scurt timp, conducerea acestuia a participat și la festivitatea sfințirii steagului Reuniunii române de cântări și muzică din Bocșa Montană, alături de Reuniunile din Bocșa Română, Reșița Română și Ramna. Atât festivitatea sfințirii steagului, cât și concertul dat de cele patru coruri ce au fost conduse de învățătorii Ioachim Perian din Bocșa Montană, Ioan Marila din Reșița Montană, Dănilă Ilițescu din Ramna și Ioan Vuc din Bocșa Română s-au bucurat de aprecierea raportului privind activitatea despărțământului pe anul 1912³⁹.

Ultima adunare generală a despărțământului organizată până la Marea Unire a fost cea din 28 august 1913 st. n. de la Bocșa Montană, când va fi ales comitetul cercual ce va conduce despărțământul până în 1918. Au fost realeși directorul Ioan Marcu, secretarul Constantin Bălean, casierul Simeon Jivoinoviciu, iar Ioachim Perian

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, nr. 97 din 1/14 septembrie 1907.

³⁸ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 1550/1913, f. 9.

³⁹ *Ibidem*.

– controlor și Mihail Gașpar, Aurel Oprea, Petru Ieremia și Alexandru Popoviciu – membri în comitet⁴⁰.

Printre primele preocupări ale despărțământului Bocșa au fost acelea de înscriere de noi membri și de organizare a agenturilor comunale.

Susținerea de prelegeri și conferințe, în special în rândul țăranilor, pentru ridicarea economică a satelor, bază a programului cultural și emancipării politice, a constituit o preocupare majoră a conducerii despărțământului. În acest sens, s-a hotărât “ieșirea prin comune”, astfel “ca tot la două luni să se țină câte o ședință de comitet, căreia să-i urmeze câte o conferință publică”⁴¹. Prima conferință publică s-a ținut la Călnic, la 5 martie 1899 st. n., unde I. Budișianu, după ce a făcut istoricul Asociațiunii, a vorbit despre pomicultură, secretarul Petru Ieremia despre creșterea animalelor și îmbunătățirea raselor de vite, iar Ștefan Albu a făcut o expunere despre legumicultură⁴². Cu acest prilej li s-au împărțit țăranilor 1735 fire de altoi de trei ani, aduși de la “grădina agronomică din Lugoj”, - 750 meri, 300 apricoși, 50 peri, 50 cireși, 60 nuci, 25 vișini etc. – pentru îmbunătățirea soiurilor de pomi fructiferi⁴³. Aceleași disertații au fost ținute și în comuna Vasiova la 6 aprilie 1899 st. n. De o apreciere aparte s-a bucurat conferința publică din comuna Ramna, din 21 mai 1899 st. n. Peste 300 de țărani au audiat prelegerile susținute de Ioan Marcu, “Istoricul Asociațiunii”, I. Budișianu, “Despre economia rațională” și Petru Ieremia, “Valoarea poamelor” ce “au produs bun efect asupra ascultătorilor prin actualitatea obiectului și prin limbajul popular în care s-au predat”⁴⁴. Ultima disertație a și fost tipărită în două sute de exemplare și distribuite gratuit sătenilor din aria de cuprindere a despărțământului. Într-un raport prezentat conducerii de la Sibiu la 13 iunie 1899 st. n., directorul I. Budișianu consemna: “Tot mai mult ne convingem despre însemnătatea ce o au conferințele ambulante pentru generalizarea cunoștințelor folositoare la popor și atragerea lui pentru scopurile «Astreii». Conferințele noastre au devenit deja foarte dorite de popor. Ne vin din toate părțile invitații pentru ținerea lor...”⁴⁵. Răspunzând unei astfel de solicitări, la 24 aprilie 1900, în comuna Fizeș, conducătorii despărțământului vor susține cinci prelegeri cu subiecte legate de viața și activitatea

⁴⁰ *Ibidem*, f. 10.

⁴¹ *Ibidem*, doc. 102/1900, f. 4.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*, f. 5; vezi și D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 37/1898, f. 3.

⁴⁴ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 102/1900, f. 5.

⁴⁵ “Transilvania”, an. XXX, nr. 6, iunie 1899, p. 217.

sătenilor: Ioan Budințianu “Despre datini bune și datini rele” și “Despre însemnătatea crucării”; Petru Ieremia “Despre însemnătatea sălașelor în agronomie”; Ștefan Albu “Despre pomărie și sistemele de altoit” și Demetriu Pruneș “Despre prăsirea de galițe”⁴⁶.

Unele conferințe abordau subiecte de interes general concretizate în sfaturi utile pentru nevoile sătenilor, urmate de inițiative concrete. Astfel, în urma conferinței ținute în comuna Ramna, 94 de locuitori în frunte cu Trifon Babeț, Vasile Bogdan și învățătorul Romul Ancușa au înființat la 8 iulie 1899 st. n., o tovărășie pentru exportul de prune ce a expediat în acel an pentru piețele din Viena și Budapesta 122 de vagoane de prune⁴⁷. Dintr-un amplu raport prezentat directorului despărțământului, Ioan Budințianu, la 1/13 octombrie 1899, de către Romul Ancușa, rezultă atât avantajele acestei inițiative, cât și greutățile întâmpinate datorită lipsei de experiență și capital, dar și datorită neîncrederii sătenilor în astfel de forme de desfacere a mărfurilor. Tot în urma prelegerilor preotului Petru Ieremia, în comuna Câlnic s-a înființat o tovărășie pentru valorificarea laptelui care desfăcea zilnic în piața din Reșița-Montană peste 1000 litri de lapte⁴⁸.

De aceea, susținerea de prelegeri populare va deveni o preocupare permanentă a despărțământului bocșan și în anii următori. Astfel, în anii 1900-1913 comitetul cercual a organizat susținerea a peste 60 de disertații și conferințe axate în special pe teme de economie agrară, industrie, comerț, educație, cultură generală etc., ce-și propuneau cunoașterea mașinilor agricole și a metodelor agrotehnice moderne, susținerea preocupărilor legate de meserii și comerț, ridicarea nivelului de educație și cultură generală etc.⁴⁹. Această activitate a fost sprijinită și de către institutele de credit și economii “Bocșana”, “Târnovana” și “Bârzava”.

Un număr important de prelegeri populare au fost susținute cu ocazia adunărilor generale ale despărțământului de către intelectualii locului, în cea mai mare parte învățători și preoți: Ioan Marcu, Petru Ieremia, Ștefan Albu, Mihai Gașpar; George Cătană, Coriolan Zuiac, Constantin Novac, Ioachim Crișan etc., așa cum se poate vedea și din tabelul următor:

⁴⁶ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *procesele verbale ale Comitetului Central al “Astrei”*, 1900, f. 35.

⁴⁷ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa Montană*, dosar 42/1899, f. 1-2; vezi și Constantin Brătescu, *Activitatea despărțământului Bocșa...*

⁴⁸ “Transilvania”, an. XLII, nr. 4, jubiliar, iulie-august 1911, p. 558.

⁴⁹ Elena Borugă, *Activitatea despărțământului Bocșa...*, p. 608.

Tabel nr. 1 Prelegeri și conferințe organizate cu ocazia adunărilor generale ale despărțământului Bocșa (1899-1913)

Nr. crt.	Tema prelegerii	Susținătorul	Data	Localitatea
1	Despre albinărit	Coriolan Zuiac	17 septembrie 1899 st. n.	Bocșa Română ⁵⁰
2	Despre cruțare și păstrare	Ștefan Albu		
3	Despre straturile calde și însemnătatea lor la grădinărit	Petru Ieremia		
4	Despre îmbrățișarea invențiilor noi folositoare la economie	Ștefan Albu	2 august 1900 st. n.	Valeapai ⁵¹
5	Despre ținerea și prăsirea vitelor	Petru Ieremia		
6	Despre creșterea copiilor	Iosif Velceanu	30 iunie 1901 st. n.	Reșița ⁵²
7	Ce e de făcut ca să avem cât mai multă dobândă de la lapte	Petru Ieremia		
8	Despre creșterea bună a copiilor	Ioan Marcu	10 august 1902 st. n.	Jidovin ⁵³
9	Să ne ferim de procese	George Cătană	19 iulie 1903 st. n.	Zorlențu-Mare ⁵⁴
10	Creștinul bun și legea sa	Ioachim Crișan		
11	Stărpirea păduchelui lănos (Blutlaus), care strică pomii	Constantin Novac		
12	Prăsirea vitelor	Petru Ieremia	4 septembrie 1904 st. n.	Târnova ⁵⁵
13	Creșterea cea bună a copiilor	Ioan Marcu		
14	Soiul vacilor bune de lapte și prelucrarea laptelui	Petru Ieremia	8 septembrie 1907 st. n.	Călnic ⁵⁶
15	Relele care bântuie poporul nostru și-l împiedică în dezvoltarea sa	Ioan Marcu		
16	Scăderile care împiedică înaintarea poporului nostru	Ioan Marcu	21 decembrie 1908 st. n.	Bocșa Montană ⁵⁷
17	Rolul cultural ce-l au țărani din Bocșa Montană pentru populațiunea română din jur	Petru Ieremia		
18	Despre legumărit	Petru Ieremia	20 decembrie 1909 st. n.	Bocșa Română ⁵⁸
19	Despre scopul Asociațiunii și despre agenturi	Ioan Marcu	25 septembrie 1910 st. n.	Vasiova ⁵⁹
20	Obiceiurile bune și rele ale poporului nostru	Ioan Marcu	27 decembrie 1911 st. n.	Fizeș ⁶⁰
21	Însemnătatea și folosul viilor	Alexandru Ogerlaci		
22	Despre unele deprinderi păgubitoare încuibate în sânul poporului	Ioan Marcu	2 iunie 1912 st. n.	Ramna ⁶¹
23	Despre formarea comunei Bocșa Montană și istoricul ei	Mihai Gașpar	28 august 1913 st. n.	Bocșa Montană ⁶²

⁵⁰ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al Astrei*, 1899, f. 109.

⁵¹ *Ibidem*, doc. 523/1900, f. 3; vezi și "Foaia diecezană", an. XV, nr. 31 din 30 iulie 1900 st. v.

⁵² D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului central al Astrei*, 1901, f. 51; vezi și "Drapelul", an. I, nr. 50 din 23 iunie/6 iulie 1901.

⁵³ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al "Astrii"*, 1902, f. 70.

După apelul adresat conducerilor despărțămintelor de către Comitetul Central de la Sibiu în 18 decembrie 1907, de a intensifica activitatea de susținere a prelegerilor populare⁶³, comitetul cercual al despărțământului Bocșa a desemnat, în ședința din 30 decembrie 1907, 3 preoți și 5 învățători drept conferențieri și a stabilit și un plan de acțiune⁶⁴. În urma acestor măsuri, numărul prelegerilor populare a crescut de la 2 în 1907⁶⁵, la 4 în 1908⁶⁶, 6 în 1909⁶⁷, 7 în 1911⁶⁸ și tot atâtea în 1912⁶⁹. Tematica abordată era diversă: “Scopul Asociațiunii și relele care bântuie viața poporului nostru”, “Despre religiozitate și moralitate”, “Urmările alcoolismului”, “Combaterea luxului”, “Despre ținerea la legea, limba și moșia strămoșească”, “Despre cultivarea limbii române”, “Importanța reuniunilor de cântări la români și a doinelor noastre românești” etc. Merită a fi amintite și ciclul de 5 conferințe “Din istoria Românilor”, susținut la Bocșa Montană de scriitorul Mihail Gașpar, în anul 1912 și cele 10 reprezentații literar-artistice susținute în colaborare cu reuniunile de cântări din Bocșa Montană, Bocșa Română, Fizeș, Jidovin și Reșița, tot în cursul anului 1912⁷⁰.

Răspândirea cărților necesare instruirii, educării și formării unor cetățeni responsabili și capabili de a promova atât tradiția și spiritualitatea românească, cât și ideile și concepțiile novatoare, a constituit o altă dimensiune a activității

⁵⁴ *Ibidem*, doc. 699/1903, f. 11; vezi și “Drapelul”, an. III, nr. 82 din 15/28 iulie 1903.

⁵⁵ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al “Astrei”*, 1904, f. 101; vezi și “Drapelul”, an. IV, nr. 100 din 28 august/10 septembrie 1904.

⁵⁶ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al “Astrei”*, 1907, f. 96.

⁵⁷ *Ibidem*, *Procese verbale ale Comitetului Central al “Astrei”*, 1909, f. 3.

⁵⁸ *Ibidem*, doc. 576/1910, f. 2; vezi și “Drapelul”, an. IX, nr. 139 din 24 decembrie/6 ianuarie 1910.

⁵⁹ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al “Astrei”*, 1910, f. 103.

⁶⁰ *Ibidem*, *Procese verbale ale Comitetului Central al “Astrei”*, 1912, f. 13.

⁶¹ *Ibidem*, doc. 1550/1913, f. 9.

⁶² *Ibidem*, f. 10.

⁶³ “Transilvania”, an. XXXVIII, nr. 4, octombrie-decembrie 1907, p. 232.

⁶⁴ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 18/1908, f. 1.

⁶⁵ “Transilvania. Analele Asociațiunii...”, an. XXXIX, nr. 2, aprilie-iulie 1908; p. 88.

⁶⁶ *Ibidem*, nr. 4, octombrie-decembrie 1909, p. 272.

⁶⁷ *Ibidem*, nr. 4, iulie-august 1910, p. 263.

⁶⁸ *Ibidem*, nr. 5, septembrie-octombrie 1912, p. 407.

⁶⁹ *Ibidem*, nr. 4-5, iulie-octombrie 1913, p. 317.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 278-280.

despărțământului bocșan. Cu ocazia primelor conferințe ținute în primăvara anului 1898 în comunele Câlnic, Vasiova și Ramna, directorul despărțământului Ioan Budințianu a distribuit gratuit sătenilor 73 de broșuri editate de Reuniunea agricolă română din Sibiu⁷¹. Toate broșurile abordau probleme economice, conținând sfaturi utile pentru locuitorii satelor. În același timp, comitetul cercual a căutat să înființeze în fiecare agentură câte o bibliotecă populară și să o doteze cu cărți folositoare oamenilor din zonă și să sprijine, evident, în limita posibilităților modeste de care dispunea, bibliotecile școlare.

La conferința publică de la Fizeș din 24 aprilie 1900 st. n. s-au donat cărți pentru biblioteca școlară din localitate⁷², iar la adunarea generală de la Valeapai, comitetul cercual a pus la dispoziția lui Ioan Popovici mai multe lucrări pentru înființarea unei biblioteci populare și a donat 23 de volume pentru biblioteca școlară⁷³. În ședința comitetului cercual din 24 noiembrie 1900 st. n., s-a votat o “mulțumită protocolară” pentru învățătorul Nicolae Popovici din Barbos “pentru zelul extraordinar și însuflețirea frumoasă ce a dovedit-o ca învățător față de cultura poporului prin aranjarea de model a școlii cu recuzitele și mobilierul recerut” și pentru biblioteca școlară ce avea 307 volume și o colecție de 50 de ziare și reviste românești⁷⁴. Cu ocazia Adunării generale de la Reșița din 30 iunie 1901 st. n. conducerea despărțământului a donat cărți în valoare de 20 de coroane bibliotecilor școlare din Reșița și Câlnic⁷⁵, iar în anul 1902 a procurat 100 de exemplare din poeziile lui Victor Vlad Delamarina pentru a fi distribuite sătenilor la Adunarea generală de la Jidovin și rechizitele școlare pentru școala confesională românească din Iersig⁷⁶. Acțiuni similare vor avea loc și în anii următori, chiar dacă despărțământul nu dispunea de prea multe resurse financiare.

Încă din primul an de activitate despărțământul avea o bibliotecă proprie ce cuprindea donații făcute de Reuniunea agricolă română din Sibiu și alte câteva titluri: “Grădina de legume” de Ioan F. Negruțiu, “Agrologia” de George Maior, “Valoarea poamelor” de Petru Ieremia și “Sâmbăta morților” de Teodor V. Păcățean⁷⁷. În anul

⁷¹ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 37/1899, f. 3.

⁷² *Ibidem*, dosar 24/1900, f. 2.

⁷³ *Ibidem*, dosar 2/1901, f. 3.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 4.

⁷⁵ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al “Astrii”*, 1901, f. 51.

⁷⁶ *Ibidem*, doc. 553/1902, f. 9.

⁷⁷ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 8/1901, f. 3.

1903 biblioteca avea 6 volume și 85 de broșuri⁷⁸, în 1909 numărul lor a crescut la 107 volume și 131 broșuri⁷⁹, iar în 1912 a ajuns la 118 volume⁸⁰. Majoritatea cărților proveneau din donațiile Comitetului Central de la Sibiu, fiind publicate în colecția “Biblioteca populară”, consemnate, de altfel, și în inventarele altor biblioteci populare din Banat. Într-un inventar din 1903 sunt menționate și alte lucrări apărute la Sibiu – “Însoțirile de credit” de Aurel Brote, “Libertatea” de John Stuart Mill, tradusă de Teodor V. Păcățean, “Chestiunea pedepselor în școalele populare” de Iosif Velceanu – București – “La morminte de eroi cuvinte rostite” de Dimitrie A. Sturdza, “Ștergerea privilegiilor boierești” de Mihail Kogălniceanu, “Lupta pentru drept” de Rudolf de Ihering, tradusă de Teodor V. Păcățean – Caransebeș – “Din istoria Banatului de Severin”, Partea a II-a, de Patriciu Drăgălina, “Simplificarea grafiei și ortografiei”, de Ilie Trăilă, “Religiunea în școala veche și în Școala nouă” de Petru Barbu, “Reflexiuni asupra examenelor din protopopiatul Buziaș” de Ioan Marcu – Lugoj – “Poezii bănățenești” de Victor Vlad Delamarina, editate de Valeriu Braniște, “Lecuit. Comedie într-un act”, de Coriolan Brediceanu – Brașov, Făgăraș, Bocșa și Gherla⁸¹.

În anul 1909 s-a înființat o bibliotecă populară de către agentura Bocșa Montană ce cuprindea 17 volume și 351 de broșuri cu o valoare de 238,29 coroane⁸² și o altă bibliotecă, mai modestă, de către agentura Bocșa Română, ce avea doar 5 volume și 60 de broșuri⁸³. Despărțământul a mai distribuit gratuit 146 broșuri din colecția “Biblioteca populară” a Asociațiunii, ce tratau subiecte de economie agrară, pomicultură, legumicultură și cultură generală. În anii următori se vor înființa noi biblioteci populare în Vasiova⁸⁴ și Fizeș⁸⁵, astfel că în raportul privind activitatea despărțământului în anul 1912 erau menționate următoarele biblioteci: cea a despărțământului cu 118 volume și a agenturilor Bocșa Montană cu 600 volume, Bocșa Română cu 50 volume, Vasiova cu 482 volume și Fizeș cu 54 volume⁸⁶. Pe teritoriul despărțământului mai funcționau 10 biblioteci școlare la Barbosul, Bocșa-Montană, Bocșa Română, Călnic, Doman, Ezeriș, Fizeș, Reșița Montană, Reșița

⁷⁸ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 699/1903, f. 5.

⁷⁹ *Ibidem*, doc. 576/1910, f. 1.

⁸⁰ “Transilvania”, an. XLIV, nr. 4-5, iulie-septembrie 1913, p. 299.

⁸¹ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 699/1903, f. 15-16.

⁸² D.J.C.S.A.N. Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 17/1909, f. 2.

⁸³ “Transilvania”, an. XLIV, nr. 4, jubiliar, iulie-august 1910, p. 251.

⁸⁴ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 811/1911, f. 2.

⁸⁵ *Ibidem*, doc. 814/1912, f. 1.

⁸⁶ “Transilvania”, an. XLIV, nr. 4-5, iulie-septembrie 1913, p. 299.

Română și Valeapai⁸⁷, ajutate de către conducerea despărțământului să-ți sporească fondul de carte.

În ședința din 30 decembrie 1907 st. n., Comitetul Cercual a hotărât să organizeze cursuri de alfabetizare, oferind două premii de câte 25 de coroane, unul din partea despărțământului și altul din partea lui Aurel Oprea, membru în comitetul cercual, pentru preoții sau învățătorii care acceptă să-i învețe pe săteni scrisul și cititul. În acest scop, comitetul cercual a făcut un apel prin intermediul gazetelor „Drapelul”, „Foaia diecezană”, „Lupta” și „Progresul” către preoții și învățătorii din comunele aparținătoare despărțământului⁸⁸. În ciuda celor două premii oferite și a apelului lansat, nu s-au putut organiza aceste cursuri în anul 1908. De aceea, în ședința din 12 decembrie 1908 st. n. Comitetul Cercual reia această problemă și hotărăște trimiterea unei circulare către toți preoții și învățătorii din despărțământul Bocșa⁸⁹. Prin această circulară se răspundea apelului Comitetului Central din 26 octombrie 1908 st. n. de a se organiza în fiecare despărțământ „cursuri pentru analfabeți în scopul învățării scrisului și cetitului”, oferindu-se „câte 50 de coroane acelor învățători și preoți care vor dovedi prin directorii și comitetele cercuale ale despărțământelor, că au instruit mai mulți analfabeți în cursul iernilor viitoare”⁹⁰. Comitetul cercual, „conformându-se acestei dispoziții”, consideră că a venit timpul „pentru a împrieteni țărâtimea noastră de la sate cu cetitul și scrisul, înlesnindu-i prin aceasta posibilitatea de a-și câștiga cunoștințe folositoare”, roagă preoții și învățătorii din localitățile arondate despărțământului să organizeze cursuri de alfabetizare oferind, în continuare, cele două premii de câte 25 de coroane⁹¹. Nici după această circulară nu s-a reușit organizarea cursurilor de alfabetizare așa cum se poate vedea din raportul privind activitatea despărțământului până la începutul primului război mondial.

Conducerea despărțământului a încercat să-i ajute și pe pomicultorii a căror livezi erau amenințate de boli și dăunători. Astfel, în ședința comitetului cercual din 24 noiembrie 1900 st. n. s-a hotărât ca directorul despărțământului împreună cu președintele Reuniunii învățătorilor români greco-ortodocși din Bocșa și protopopul locului să apeleze la sprijinul preoților în combaterea păduchelui de sânge (Bluthans) care amenința distrugerea plantațiilor de meri⁹². Preoții și învățătorii trebuiau să-i

⁸⁷ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 14/1914, f. 1.

⁸⁸ *Ibidem*, dosar 18/1908, f. 1.

⁸⁹ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 1231/1908, f. 1.

⁹⁰ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 2/1908, f. 1.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*, dosar 8/1901, f. 2.

instruiască pe țărani în prevenirea și distrugerea acestui dăunător ce putea compromite întreaga recoltă de mere, sursă importantă de venit pentru mulți locuitori din zonele de deal.

Despărțământul Bocșa a sprijinit prin donații în bani, trimiterea de obiecte și documente, vânzarea biletelor de loterie, răscumpărarea felicitărilor de Anul Nou, atât dotarea Muzeului Etnografic și Istorice de la Sibiu, cât și alte acțiuni ale Asociațiunii. Pentru contribuția adusă la înzestrarea muzeului, Comitetul Central al Asociațiunii a acordat diploma de onoare cu medalie de aur Reuniunii române de cântări și muzică din Reșița Montană și din Bocșa, medalie de aur cu diplomă specială lui Iosif Velceanu și Ioachim Perian, medalie de argint cu diplomă specială Băncii „Bocșa” și diplomă de recunoștință lui Andrițoiu Sofronie din Bocșa Montană și inginerului Blăjan Augustin din Reșița⁹³.

Conducerea despărțământului a răspândit în teritoriu publicațiile Asociațiunii și alte gazete românești, a popularizat și susținut unele inițiative ale Asociațiunii de interes general. La apelul Comitetului Central din 4 octombrie 1913 st. n. de a se ridica la Orăștie un monument în memoria lui Aurel Vlaicu, ce a fost “o mândrie națională”, “un erou care a căzut jertfă unui gând îndrăzneț”, “un simbol al avântului nostru spre idealuri mari”, au răspuns mai mulți locuitori de pe teritoriul despărțământului, între care și 28 din Vasiova⁹⁴.

Până la Marea Unire activitatea despărțământului bocșan a fost inconstantă, cunoscând mai multe etape. După perioada de organizare și entuziasm din anii 1898-1901 când despărțământul condus de Ioan Budințianu și-a creat primele agenturi, a sprijinit bibliotecile școlare și a susținut mai multe disertații în localitățile mai importante ale despărțământului, a urmat o altă perioadă de relativă stagnare (1901-1907), când activitatea s-a limitat la ședințe cercuale, adunări generale, susținerea muzeului Asociațiunii și a corespondenței cu Comitetul Central. După 1907, odată cu alegerea învățătorului Ioan Marcu în fruntea despărțământului – el fiind și primar al localității Bocșa, reales de trei ori⁹⁵ – a început o nouă etapă în activitatea despărțământului caracterizată prin înființarea și reînființarea de agenturi și biblioteci populare, susținerea de prelegeri și conferințe, organizarea de manifestări cultural-artistice etc. Pentru o mai bună coordonare a acestui program cultural, comitetul cercual a hotărât în ședința

⁹³ “Transilvania. Analele Asociațiunii. . .”, nr. 1, ianuarie-februarie 1906, p. 34-40.

⁹⁴ D.J.C.S.A.N., Fond *Astra*, *Despărțământul Bocșa*, dosar 4/1914, f. 1.

⁹⁵ “Foaia diecezană”, an. XVI, nr. 30 din 29 iulie 1901, st. v.

din 9 septembrie 1913 st. n. înființarea unui nou despărțământ cu sediul în Reșița⁹⁶. Comitetul Central a aprobat această propunere în ședința din 4 octombrie 1913 st. n., și l-a desemnat pe preotul Petru Ieremia să convoace adunarea de constituire a viitorului despărțământ. Începerea războiului va zădărnici această inițiativă și va face imposibilă continuarea activității despărțământului bocșan. La 22 august 1917 st. n. directorul Ioan Marcu, din cauza vârstei de 70 de ani și a sănătății șubrede, și-a dat demisia, iar la propunerea Comitetului Central protopopul ortodox Mihail Gașpar a preluat provizoriu conducerea despărțământului⁹⁷ care oricum nu mai desfășura nici o activitate.

Și activitatea despărțământului Bocșa s-a încadrat în programul cultural desfășurat de Asociațiune în colaborare și cu alte societăți culturale românești din Banat și Ardeal pentru ridicarea nivelului cultural al românilor și solidarizarea lor în jurul idealului național.

⁹⁶ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 1550/1913, f. 1.

⁹⁷ *Ibidem*, doc. 1283/1917, f. 5.

Anexa nr. 1

MEMBRII DESPĂRTĂMĂNTULUI BOCȘA (1900-1918)

NR	NUME ȘI PRENUME	CATEGORIA	DOMICILIU	PROFESIA
0	1	2	3	4
1	Adam Augustin	ordinar	Vermeș	preot
2	Agentura Asociațiunii	ordinar	Bocșa-Română	
3	Albu Ștefan	ordinar	Reșița	învățător
4	Antal Nicolae	pe viață	Bocșa-Montană	jurist
5	Atnagea Antonie	ordinar	Zorlențu-Mare	preot
6	Avram Dimitrie	ordinar	Vasiova	funcționar
7	Băiaș Traian	ordinar	Câlnic	notar
8	Bălan Mateiu	ordinar	Reșița	preot
9	Balean Constantin	ordinar	Bocșa-Montană	forestier
10	Balian Lazăr	ordinar	Dognecea	preot
11	Barbu Emanoil	ordinar	Reșița	notar
12	Barbu Iosif	ordinar	Reșița	comerciant
13	Beleu Costa	ordinar	Vasiova	econom
14	Beleu Vasile	ordinar	Vasiova	econom
15	Birta Iosif	ordinar	Ierseg	preot
16	Biserica ortodoxă română	ordinar	Valeapai	
17	Bloju Nicolae	ordinar	Vasiova	econom
18	Bojan Petru	ordinar	Bocșa-Română	funcționar
19	Bolboca Nicolau	ordinar	Vermeș	adm.protop.
20	Bordac Mihai	ordinar	Bocșa-Montană	supraveghetor
21	Bribenar George	ordinar	Bocșa-Montană	pensionar
22	Budințan Ioan	ordinar	Bocșa - Germana	adv
23	Budințan Virgil	ordinar	Reșița	medic
24	Cătană George	ordinar	Valeadeni	învățător
25	Cornean Nicolae	ordinar	Apadia	preot
26	Coștean Alexandru	ordinar	Bocșa-Montana	comercinat
27	Costescu George	ordinar	Moniom	preot
28	Crăciunescu Alexandru	ordinar	Soceni	notar
29	Crenian Alexandru	ordinar	Reșița	dir.banca
30	Crina Iuliu	ordinar	Bocșa-Română	comerciant
31	Crișan Teofil	pe viață	Păru	preot
32	Ferariu Ioan	ordinar	Reșița-Montana	notar
33	Gașpar Mihail	ordinar	Bocșa-Montană	protopop
34	Gavrilă Nicolae	ordinar	Zorlențu-Mare	învățător
35	Glava Lucian	ordinar	Dezești	învățător
36	Greco Iuliu, dr	ordinar	Tirol	medic
37	Iarcu Ioan	ordinar	Târnova	dir.banca
38	Ieremia Petru	ordinar	Câlnic	preot
39	Jivoinoviciu Simeon	ordinar	Bocșa-Montana	funcționar
40	Jucu Dimitrie	ordinar	Brebul	notar
41	Jurca Ioachim	ordinar	Ezeriș	preot
42	Jurca Ioan	ordinar	Dragomirești	preot

43	Marcu Ioan	ordinar	Bocșa-Montană	învățător
44	Marta Nicolae	ordinar	Reșița-Montană	econom
45	Matei Filip	ordinar	Vasiova	pictor
46	Meda Ioachim	ordinar	Dezești	preot
47	Mladen Petru, dr	fondator	Brebul	medic
48	Muntean Teodor	ordinar	Delinești	preot
49	Mureșan Axente	ordinar	Bocșa-Montană	
50	Mustețiu Iosif	pe viață	Ramna	ofiter
51	Neda Avram	ordinar	Reșița-Montană	învățător
52	Nicolaevici Cornel	ordinar	Bocșa-Montană	avocat
53	Nicolaeviciu George	ordinar	Reșița-Română	comercinat
54	Novac Constantin	ordinar	Zorlenț-Mare	învățător
55	Ogherlaci Nicolae	ordinar	Jidovin	comerciant
56	Oprea Aurel, dr	pe viață	Bocșa-Montană	avocat
57	Păiușan Partenie	ordinar	Reșița-Montană	funcționar
58	Parneu Iacob, dr	ordinar	Bocșa-Montană	avocat
59	Pateșan Cristian	ordinar	Reșița-Montană	econom
60	Păușan Aurel	ordinar	Ocna-de-Fier	funcționar
61	Perian Ioachim	ordinar	Bocșa-Montană	învățător
62	Petrescu Solomon	ordinar	Scăiuș	preot
63	Petric Cornel	ordinar	Bocșa-Montană	notar
64	Pistrican George	ordinar	Bocșa-Montană	funcționar
65	Pocrean Iosif	ordinar	Reșița	ospătar
66	Poenar George	ordinar	Bocșa-Montană	comerciant
67	Popovici D. Alexandru	ordinar	Bocșa-Montană	avocat
68	Popovici Romul	ordinar	Bocșa-Montană	medic
69	Popoviciu Ioan	ordinar	Valeapai	preot
70	Popoviciu Maxim	ordinar	Bocșa-Montană	protopop
71	Popoviciu Nicolae	ordinar	Barbosa	învățător
72	Porcolab Alexandru	ordinar	Bocșa-Montană	funcționar
73	Sabin Antoniu	ordinar	Câlnic	învățător
74	Secoșan Coriolan	ordinar	Bocșa-Montană	funcționar
75	Șest Gruia	ordinar	Jidovin	funcționar
76	Sest Iuliana	ordinar	Jidovin	
77	Soare Toma	ordinar	Bocșa-Montană	meseriaș
78	Spătariu Aurel	ordinar	Vasiova	comercinat
79	Spinean Cornel	ordinar	Vasiova	învățător
80	Stan Ișfan Iancu	ordinar	Bocșa-Română	preot
81	Țapu Teodor	ordinar	Zorlenț-Mare	funcționar
82	Teimer Fedor	ordinar	Bocșa-Montană	avocat
83	Terfaloagă David	ordinar	Reșița-Montană	preot
84	Tismonar Ecaterina	ordinar	Dognecea	econom
85	Velcean Iosif	ordinar	Reșița	învățător
86	Vulpe Nicolae	ordinar	Bocșa-Montană	învățător
87	Zuiac Coriolan	ordinar	Apadia	preot

L'ASSOCIATION TRANSYLVAINNE POUR LA LITTÉRATURE
ROUMAINE ET LA CULTURE DU PEUPLE ROUMAIN
ASTRA - LA SECTION DE BOCSA

Résumé

Parmi les nombreuses associations culturelles créées en fin du XIXe siècle et au début de celui suivant dans les provinces roumaines trouvées sous domination étrangère, la plus importante a été *Astra*, celle-ci représentant un véritable foyer de culture pour les roumains de la Transylvanie et du Banat, ayant des implications spéciales dans la vie sociale, économique et politique. En 1898, en suite de la proposition de Coriolan Brediceanu, on a procédé à la constitution de la section de Bocsă de cette société, la deuxième à côté de celui de Lugoj. Jusqu'à la Grande Union l'activité de la section de Bocsă n'a pas été constante, connaissant plusieurs étapes, quand on a essayé l'appui des bibliothèques scolaires, en fondant des bibliothèques populaires, organisant des conférences dans les localités importantes de cette section. En avant du début de la première guerre mondiale, en 1913, le Comité Central a approuvé la proposition du sous-comité concernant la fondation d'une nouvelle section à Resita. En général, l'activité de la section de Bocsă s'est encadrée dans le programme culturel déployé par l'Association en collaboration avec des autres sociétés culturelles roumaines de Banat et de la Transylvanie, ayant pour but l'élévation du niveau culturel des roumains au nom de leur idéal national.